

regio- novosti

broj 5, ožujak 2015.

S A D R Ź A J

AKTUALNA TEMA

Analitičke podloge za izradu
Strategije regionalnoga razvoja RH

REGIO-ANALIZA

Regionalne nejednakosti među
zemljama članicama EU-a

PRIMJERI DOBRE PRAKSE

Uspješni projekti – Program
URBACT III

REGIO-POJMOVNIK

Gradovi – prostorna dimenzija

OBAVIJESTI

Događanja / Obrazovanje

REGIO-PUBLIKACIJE

Regional Science Matters

The Routledge Handbook of
Planning Research Methods

The Regional and Urban Policy
of the European Union: Cohesion,
Results-Oriented and Smart
Specialisation

Čuvajmo okoliš – razmislite prije ispisa ove publikacije!

Analitičke podloge za izradu Strategije regionalnoga razvoja RH

Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova Europske unije krajem prošle godine započelo je izradu analitičkih osnova za potrebe SRRRH-a. Stručnjaci Ekonomskog instituta, Zagreb su za potrebe Analitičkih podloga prikupili podatke te ih obradili. Analizirali su se podaci dostupni na nacionalnoj razini, statističkoj razini NUTS2, županijskoj razini, i gdje je ocijenjeno potrebnim, na lokalnoj razini, od 2008. godine (i za prethodne godine, ovisno o dostupnosti podataka) do zadnje dostupne godine. Koristile su se i stručne podloge izrađene tijekom 2014. godine za izradu Strategije prostornog razvoja Republike Hrvatske¹. Na taj način primijenjene su iste polazne osnove u razmatranju pojedinih segmenata razvoja.

U dokumentu su predstavljeni zakoni i strateški dokumenti relevantni za regionalni razvoj Republike Hrvatske, te su procijenjeni institucionalni kapaciteti za provedbu buduće Strategije. Demografska kretanja su od izuzetne važnosti za planiranje i upravljanje razvojem neke države i njenih dijelova, pa su u podlogama sadržani i podaci o projekcijama stanovništva Republike Hrvatske po županijama do 2030.² Jedno je poglavlje posebno posvećeno analizi razvojnih trendova hrvatskog gospodarstva od 2005. do 2013. godine, a analizirano je kretanje bruto domaćeg proizvoda, zaposlenosti i ljudskih resursa te struktura gospodarstva i konkurentnost hrvatskih županija. Uzeti su u obzir podaci o kretanju indeksa razvijenosti, investicijskoj aktivnosti županija, inovacijskoj sposobnosti regija, informatičkoj industriji, stanogradnji i stanovanju, te o trendovima u turizmu posljednjih nekoliko godina. Obradeni su i podaci vezani za zapošljavanje i obrazovnu strukturu, a obuhvaćeni su i podaci o gospodarskoj, prometnoj i komunalnoj

infrastrukturi županija, te stanju infrastrukture potrebne za obavljanje društvenih djelatnosti. Jedno je poglavlje posvećeno analizi prirodnih resursa, energetske osnove, stanja okoliša (i njegove zaštite) i otpada.

Svrha je prethodno analiziranih podataka, te ocjene razvojnih potencijala pojedinih područja razvoja, olakšati izrađivaču SRRRH-a uočavanje razvojnih problema pojedinih regija/županija te ispravno postavljanje strateških ciljeva regionalnog razvoja. Za potrebe jednostavnijeg praćenja provedbe regionalne politike, posebna je pažnja posvećena pokazateljima za praćenje regionalnog razvoja i učinaka politike regionalnog razvoja. Iznesen je niz pokazatelja koji će olakšati procjenu ostvarenja zadanih ciljeva i napretka u razvoju. Dan je i pregled izdvojenih područja, kako bi se identificirala ona koja po određenom kriteriju (ili više njih) zaslužuju poseban pristup u daljnjem razvoju.

Podloge sadržavaju i niz preporuka za izradu planskih dokumenata na razinama nižim od nacionalne, što se prije svega odnosi na županijske razvojne strategije te strategije razvoja urbanih područja. Novi Zakon o regionalnom razvoju (Narodne novine, br. 147/2014.) predviđa izradu Smjernica za izradu županijskih razvojnih strategija, praćenje i vrednovanje njihove provedbe (članak 13.) i Smjernica za izradu strategija razvoja urbanih područja, praćenje njihove provedbe i vrednovanje (članak 14.) u koje će se preporuke nastojati ugraditi.

Konačna verzija (ožujak 2015.) Analitičkih podloga bit će dostupna izrađivačima spomenutih planskih dokumenata, a MRRFEU će uskoro pružiti više informacija o početku izrade Strategije. ■

¹ Za Strategiju prostornog razvoja RH izrađene su sljedeće stručne podloge (dostupne na <http://www.hzpr.hr/default.aspx?id=47> pod Prostorno uređenje RH): Regionalni razvoj, razvoj sustava naselja, urbani i ruralni razvoj i transformacija prostora; Analiza prostornih planova županija; Integralno upravljanje obalnim područjem; Demografski scenariji i migracije; Razvoj gospodarskih djelatnosti u prostoru. Osim ovih strategija važnih za regionalni razvoj, trenutno je u izradi Strategija upravljanja obalnim područjem, a nacrt Strategije pametne specijalizacije kojeg je izradilo Ministarstvo gospodarstva, poslan je Europskoj komisiji na komentare. Očekuje se da će konačni nacrt ovog dokumenta Vlada usvojiti u lipnju.

² Više o tome na: http://www.mgipu.hr/doc/StrategijaPR/Demografski_scenariji_i_migracije.pdf.

Regionalne nejednakosti među zemljama članicama EU-a

Tablica 1 prikazuje usporedbu regionalnih nejednakosti na razini NUTS3 regija za 26 zemalja članica EU-a, uključujući i Hrvatsku. Podaci su preuzeti od Eurostata, a mjera nejednakosti je ponderirani³ koeficijent varijacije dobiven kao zbroj apsolutnih odstupanja BDP-a po stanovniku NUTS3 statističke regije od nacionalnog prosjeka. S koeficijentom varijacije od 35 posto, Hrvatska pripada skupini zemalja članica Europske unije s izraženijim regionalnim razlikama. Naime, prosječni BDP po stanovniku hrvatske NUTS3 regije u prosjeku od BDP-a po stanovniku na nacionalnoj razini odstupa za 35 posto. Među 26

zemalja članica za koje Eurostat objavljuje podatke, Hrvatska se tako prema veličini međuregionalnih razlika nalazi na 8. mjestu. Najveće međuregionalne razlike zabilježene su u Bugarskoj (45,5 posto), Mađarskoj (44 posto), Estoniji (42,1 posto) i Rumunjskoj (40 posto). Usporedba vrijednosti pokazatelja regionalne nejednakosti za 2011. godinu s vrijednostima iz 2008. godine pokazuje da je gospodarska kriza dodatno pridonijela povećanju razlika (koje se odražava u porastu vrijednosti koeficijenta varijacije) u većini promatranih zemalja članica (čak 16), uključujući i Hrvatsku.

Tablica 1. Disperzija regionalnog BDP-a na razini NUTS3, odabrane zemlje članice Europske unije, u %

Zemlja EU-a	2008.	2011.	Razlika 2011.-2008.
Bugarska	44,4	45,5	1,1
Mađarska	42,0	44,0	2,0
Estonija	41,0	42,1	1,1
Rumunjska	38,2	40,0	1,8
Latvija	46,5	36,9	-9,6
Slovačka	32,6	35,2	2,6
Irska	29,3	35,1	5,8
Hrvatska	32,8	35,0	2,2
Poljska	33,5	34,9	1,4
Velika Britanija	32,1	32,5	0,4
Njemačka	29,0	28,4	-0,6
Portugal	29,2	27,9	-1,3
Grčka	24,5	27,0	2,5
Francuska	25,8	26,9	1,1
Belgija	27,0	26,2	-0,8
Češka	27,3	26,2	-1,1
Italija	24,9	25,2	0,3
Litva	26,0	24,8	-1,2

³ Ponderiran s udjelom stanovništva NUTS3 regije u ukupnom stanovništvu zemlje.

Tablica 1. Nastavak

Zemlja EU-a	2008.	2011.	Razlika 2011.-2008.
Slovenija	21,7	21,6	-0,1
Austrija	22,7	21,4	-1,3
Danska	18,5	21,1	2,6
Španjolska	18,2	19,5	1,3
Finska	18,8	18,7	-0,1
Nizozemska	18,0	18,3	0,3
Švedska	15,9	17,3	1,4
Malta	4,6	4,3	-0,3

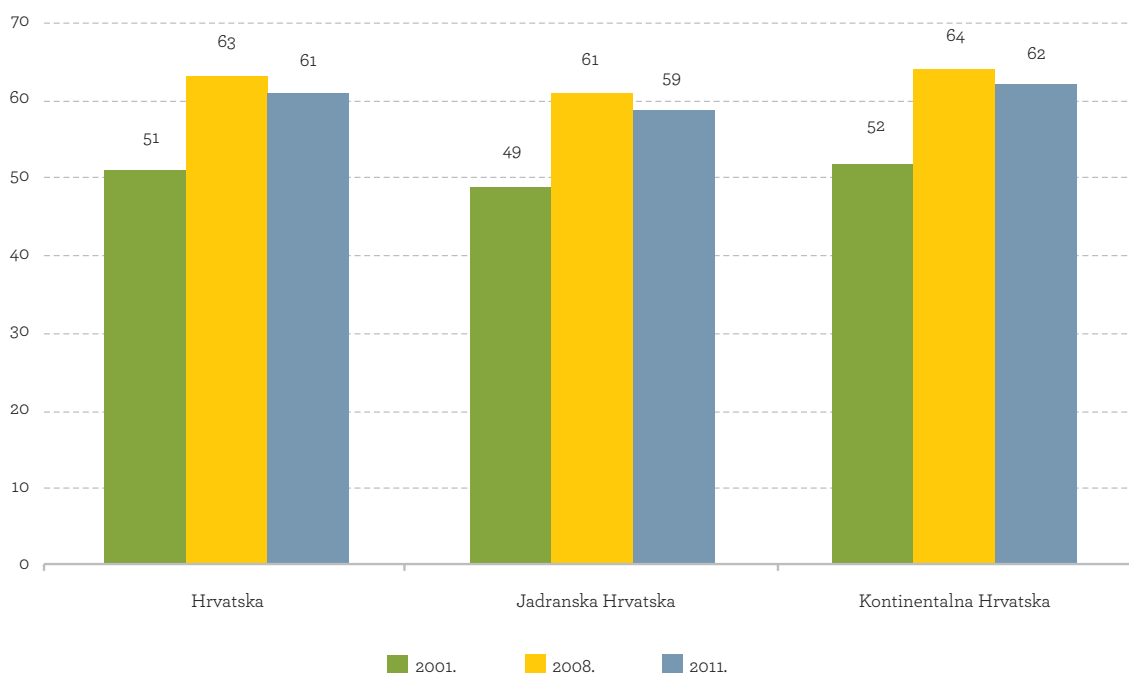
Napomena: BDP po stanovniku prema paritetu kupovne moći.
Izvor: Eurostat.

Konvergenција ili divergencija hrvatskih NUTS2 regija prema gospodarstvu EU-a?

U pogledu brzine konvergencije prema gospodarstvu EU-a, kao posljedica gospodarske krize, u razdoblju od 2008. do 2011. godine dolazi do povećanja jaza između BDP-a po stanovniku statističkih NUTS2 regija i EU-28. BDP po stanovniku Jadranske Hrvatske je 2008. bio za 39 posto niži od prosječnog BDP-a po stanovniku na razini

EU-28, dok se 2011. godine ta razlika povećala na 41 posto. Kontinentalna Hrvatska 2008. godine bilježi BDP po stanovniku na razini od 64 posto prosjeka EU-a, a 2011. pada na razinu od 62 posto EU-28. Za usporedbu, tijekom razdoblja od 2001. do 2008. godine može se uočiti smanjenje razlike u razvijenosti i cjelokupnog hrvatskog gospodarstva i NUTS2 regija prema prosjeku razvijenosti EU-28 (slika 1). ■

Slika 1. Bruto domaći proizvod po stanovniku prema paritetu kupovne moći, EU-28 = 100

Izvor: Eurostat, obrada autorice.

Uspješni projekti

U ovom broju predstavljamo program **URBACT III**, koji je odobren u prosincu 2014. godine, a otvaranje natječaja za dostavu projektnih prijedloga očekuje se uskoro. Stoga ćemo o uspješnim projektima provedenim u okviru URBACT III programa pisati u jednom od sljedećih brojeva *Regio-novosti*.

Europska komisija je u prosincu 2014. godine odobrila program URBACT III. Već više od deset godina URBACT je program europske teritorijalne suradnje koji za cilj ima promicanje održivog urbanog razvoja. U URBACT je uključeno 28 zemalja članica Europske unije, te Norveška i Švicarska. Programom je obuhvaćeno 300 gradova te oko 5.000 aktivnih sudionika, a sufinanciraju ga Europski fond za regionalni razvoj i država članica. Proračun programa je u odnosu na prethodni program URBACT II povećan za 40 posto te iznosi 76,4 milijuna eura za razdoblje od 2014. do 2020. godine. URBACT III aktivno se nastavlja na programe URBACT I (2002.-2006.) i URBACT II (2007.-2013.) te će za razdoblje od 2014. do 2020. nastaviti doprinositi održivom integriranom urbanom razvoju. URBACT III neće biti samo orijentiran na razmjenu iskustava iz različitih projekata održivog urbanog razvoja, već će nuditi i određene alate koji će omogućiti osmišljavanje politika i strategija te njihovo provođenje. Tri su ključna alata URBACT III programa. Prvi je *transnacionalna razmjena ideja* koja je i u

dosadašnjim programima činila osnovni alat. Drugi predstavlja novost u okviru URBACT III programa, a tiče se *povezivanja transnacionalnih mreža s drugim inicijativama Europske komisije* u pitanjima održivog urbanog razvoja. Treći ključni alat URBACT III programa je *ohrabrivanje gradova da nastave s dobrim praksama* identificiranim u prethodnim projektima. URBACT III osmišljen je s ciljem da doprinese ostvarivanju ciljeva strategije Europa 2020. osiguravanjem nužnih mehanizama koji će omogućiti uključenim dionicima razvoj i primjenu boljih instrumenta i mjera pametne, inkluzivne i održive urbane politike u gradovima. Osnovne aktivnosti u sklopu programa URBACT su uspostavljanje transnacionalnih mreža za razmjenu iskustava, jačanje administrativnih kapaciteta te kapitalizacija i razmjena informacija. U okviru ovih osnovnih aktivnosti, glavne korisnike programa URBACT III prepoznaje u svim ključnim dionicima održivog urbanog razvoja na europskoj, nacionalnoj, regionalnoj i lokalnoj razini: nositelje politika, donositelje odluka, stručnjake s područja urbanog razvoja, službenike u gradskim administracijama itd. Nova znanja i vještine usvojene sudjelovanjem u URBACT III programu imaju za cilj doprinijeti boljem upravljanju europskim gradovima. Službeno predstavljanje URBACT III programa održano je 16. ožujka u Bruxellesu uz sudjelovanje Corine Cretu, povjerenice Europske komisije za regionalnu politiku i Raphaëla Le Mehautea, čelnika upravljačkog tijela URBACT-a. ■

Gradovi – prostorna dimenzija

Prilikom analiziranja gradova u pravilu se ne uzimaju u obzir veze grada i okruženja, kao ni veze između gradova. Promjene u području prometa, komunikacija i informacijskih tehnologija povećale su mobilnost ljudi i na taj je način prostorna dimenzija dobila još veći značaj. Povezivanje urbanih i ruralnih područja postalo je ključno u postizanju uravnoteženog regionalnog razvoja.

Kako bi se operacionalizirala analiza interakcije između grada i njegovog okruženja definirane su različite prostorne razine⁴. Većina podataka prikuplja se na razini grada kako ga definiraju njegove upravne i/ili političke granice (*core city*). Druga prostorna razina su veća urbana područja (*larger urban zones* – LUZ) koja odgovaraju tzv. funkcionalnom urbanom području (koje se proteže izvan upravnih/političkih granica grada).

Eurostat je definiciju većih urbanih zona uveo 2004. godine. Već 2006. definicija je izmijenjena kako bi se postigla što veća usporedivost definicija između država Europske unije. Veća urbana područja

Eurostat je definirao u suradnji s nacionalnim zavodima za statistiku, a osnovni je cilj bio pronaći grupu jedinica LAU2 (lokalne upravne jedinice na razini 2, prethodno poznata kao NUTS5) koje najbolje odgovaraju području dnevne migracije. Ako LAU2 jedinica ima najmanje 20 posto dnevnih migracija u središnji dio grada, tada je ona uključena u veću urbanu zonu. U nekim slučajevima središnji dio grada može sadržavati više LAU2 jedinica, a u gusto naseljenim konurbacijama, jedna veća urbana zona može uključivati više gradova, kao što je slučaj u području Ruhra⁵.

Novi Zakon o regionalnom razvoju (Narodne novine, br. 147/2014.) po prvi put određuje i klasificira urbana područja na urbane aglomeracije (Zagreb, Split, Rijeka, Osijek), veća urbana područja (jedinice lokalne samouprave s više od 35.000 stanovnika) i manja urbana područja (jedinice lokalne samouprave s manje od 35.000 stanovnika čija središnja naselja imaju više od 10.000 stanovnika i/ili su sjedišta županija). ■

⁴ Podaci o europskim gradovima prikupljaju se u okviru projekta Urban Audit (http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Glossary:Urban_audit). Cilj je projekta potaknuti razmjenu informacija i iskustava između europskih gradova i pridonijeti unapređenju kvalitete života.

⁵ Više o tome na: http://www.mgipu.hr/doc/Aneks_ZK.pdf.

Događanja

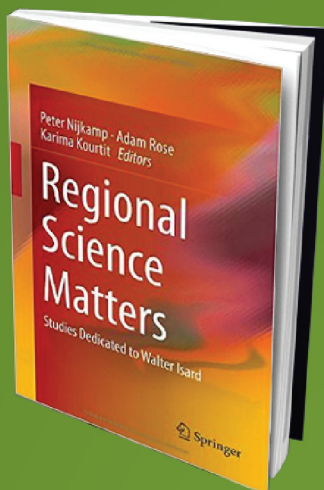
- **AESOP – Association of European Schools of Planning**, <http://www.aesop-planning.eu/>
AESOP Annual Congress, “Definite space, fuzzy responsibility”, 13.-17. srpnja 2015., Prag, Češka Republika, <http://www.aesop2015.eu/>
- **EC Regional Policy DG i Committee of Regions OPEN DAYS**, *13th European Week of Regions and Cities*, 12.-15. listopada 2015., Bruxelles, Belgija, http://ec.europa.eu/regional_policy/opendays/od2015/index.cfm
- **ERSA – European Regional Science Association**, <http://www.ersa.org>
ERSA – Hrvatska sekcija, <http://www.hgk.hr/zk/zagreb/ersa>
kontakt za Hrvatsku: Irena Đokić, idojic@eizg.hr
ERSA 55th Congress, “Spatial Organization, Social Integration and Regional Development”, 25.-29. kolovoza 2015., Lisabon, Portugal, <http://www.ersalisbon2015.org/>
Događanja ostalih ERSA sekcija tijekom 2015. godine možete provjeriti na: <http://www.ersa.org/events/general-agenda/>
- **EURA – European Urban Research Association**, <http://www.eura.org>
kontakt za Hrvatsku: Dubravka Jurlina Alibegović, djurlina@eizg.hr
2015 European Urban Research Association Annual Conference, “Transforming cities, transformative cities”, 17.-20. rujna 2015., Sibiu, Rumunjska, <http://www.eura2015.org/>
- **RSA – Regional Studies Association**, <http://www.regionalstudies.org/>
RSA predstavnica za Hrvatsku: Marijana Sumpor, msumpor@eizg.hr
RSA Annual Conference 2015, “Global Growth Agendas: Regions, Institutions and Sustainability”, 24.-27. svibnja 2015., Piacenza, Italija, <http://www.regionalstudies.org/conferences/conference/regional-studies-association-annual-conference-2015-piacenza-italy>
RSA Inaugural Australasian Conference, “Rethinking the Region & Regionalism in Australasia: Challenges & Opportunities for the 21st Century”, 31. kolovoza - 2. rujna 2015., Melbourne, Australija, <http://www.regionalstudies.org/conferences/conference/rethinking-the-region-regionalism-in-australasia-challenges-opportunities-f>
RSA “Early Career Conference 2015”, 29.-30. listopada 2015., Sheffield, Ujedinjeno Kraljevstvo, <http://www.regionalstudies.org/conferences/conference/early-career-conference-2015>

RSA Research Funding Schemes:
<http://www.regionalstudies.org/news/article/regional-studies-association-announces-new-research-funding-schemes>

- **RSAI – Regional Science Association International**, <http://www.regionalscience.org/>
2nd International Conference on Applied Methods in Social Sciences, “People, Goods and Regions in a Globalized World”, 22.-23. svibnja 2015., Poznan, Poljska, http://regionalscience.org/index.php?option=com_k2&view=item&id=1370:2nd-imass-conference-22-23-may-2015-poznan-poland&Itemid=646#sthash.9g13u453.dpuf
Conference on Urban Development in China, 25.-26. lipnja 2015., Suzhou, Jiangsu, Kina, http://www.regionalscience.org/index.php?option=com_k2&view=item&id=1379:call-for-papers-conference-on-urban-development-in-china-25-26th-june-2015-suzhou-jiangsu-p-r-china&Itemid=646#sthash.4B7Iv6Nf.dpuf

Obrazovanje

- **Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Odjel za ekonomiju i turizam “Dr. Mijo Mirković”**
Poslijediplomski specijalistički studij “Europske integracije, regionalni i lokalni razvoj”, <http://oet.unipu.hr/index.php?id=1239>
- **Sveučilište u Zadru i Sveučilište u Teramu (Italija)**
Združeni poslijediplomski sveučilišni studij “Sociologija regionalnog i lokalnog razvoja”, <http://www.unizd.hr/sociologija/Me%C4%91unarodnidoktorskiStudijSocReg/tabid/4950/Default.aspx>
- **Sveučilište u Zagrebu**
Centar za poslijediplomske studije, sveučilišni interdisciplinarni poslijediplomski specijalistički studij “Upravljanje gradom”, <http://www.unizg.hr/istrazivanje/specijalisticki-studiji/sveucilisni-interdisciplinarni-specijalisticki-studiji/upravljanje-gradom/>
Ekonomski fakultet, poslijediplomski specijalistički studij “Lokalni ekonomski razvoj”, <http://www.efzg.unizg.hr/default.aspx?id=7460>
Geografski odsjek Prirodoslovno-matematičkog fakulteta, poslijediplomski doktorski studij geografije, http://www.pmf.unizg.hr/geog/doktorski_studij/program_i_struktura_studija
Fakultet političkih znanosti, poslijediplomski specijalistički studij “Lokalna demokracija i razvoj”, https://www.fpzg.unizg.hr/studiji/poslijediplomski-specijalisticki-studiji/lokalna_demokracija_i_razvoj

Regional Science Matters

Peter Nijkamp, Adam Rose i Karima Kourtit (ured.), 2015, *Regional Science Matters*, Berlin: Springer, ISBN: 9783319073057.

Vodeći autori na području regionalne ekonomike koristeći multidisciplinarnu pristupe ističu značaj regionalne znanosti i njezine metode za bolje razumijevanje prostornih i okolišnih problema. Knjiga je posvećena pokojnom Walteru Isardu, utemeljitelju regionalne znanosti. Namijenjena je prvenstveno znanstvenicima i obuhvaća teme poput analize prostornih sustava, regionalnog rasta, regionalne politike i neizvjesnosti, te urbanih aglomeracija.

Više o sadržaju knjige možete saznati na poveznici:

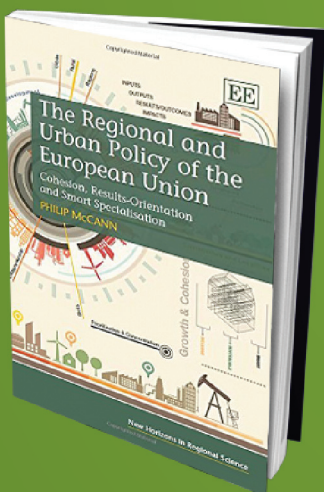
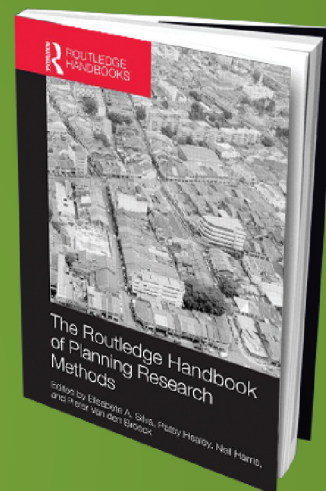
<http://www.springer.com/economics/regional+science/book/978-3-319-07304-0>.

The Routledge Handbook of Planning Research Methods

Elisabete A. Silva, Patsy Healey, Neil Harris, Pieter Van den Broeck (ured.), 2015, *The Routledge Handbook of Planning Research Methods*, Abingdon: Routledge, ISBN: 9780415727952.

Knjiga nudi iscrpan pregled povijesti, metoda i izazova s kojima se susreće suvremeno urbano planiranje. Skupina međunarodnih istraživača i prostornih planera brojnim analizama slučajeva pokazuje kako formulirati i primijeniti istraživačke projekte. Pored toga upućuje nas na kvantitativne i kvalitativne metode koje je primjereno koristiti, ovisno o prirodi istraživačkih projekata. Knjiga je vrijedan i iscrpan izvor znanja o prostornom planiranju te je zanimljiva i studentima i stručnjacima u području urbanog, regionalnog i prostornog planiranja.

Više o sadržaju knjige možete saznati na poveznici:
<http://www.routledge.com/books/details/9780415727952/>.

The Regional and Urban Policy of the European Union: Cohesion, Results-Oriented and Smart Specialisation

Philip McCann, 2015, *The Regional and Urban Policy of the European Union: Cohesion, Results-Oriented and Smart Specialisation*, Cheltenham i Northampton, MA: Edward Elgar Publishing, ISBN: 9781783479504.

Regionalna i urbana politika u EU-u neprekidno se mijenja. Nakon analiziranja osnovnih regionalnih i urbanih značajki europskih zemalja, McCann analitički propitkuje suvremenu kohezijsku politiku te daje iscrpan popis izvora (podataka) raspoloživih istraživačima i donositeljima odluka. Posebnu pažnju posvećuje inovacijama, regionalnim inovacijskim sustavima i pametnim specijalizacijama u europskim regijama. Knjiga je zanimljiva ekonomistima, geografima, planerima, ali i svima koje zanimaju regionalna i urbana pitanja.

Više o sadržaju knjige možete saznati na poveznici:

http://www.e-elgar.co.uk/bookentry_main.lasso?id=16000.

Poziv

Ako ste došli do zanimljivih znanstvenoistraživačkih spoznaja i rezultata, provodite uspješan razvojni projekt i želite podijeliti informacije o tome, ili pripremate događaj o kojem želite informirati kolegice i kolege, slobodno nam prosljedite informaciju koju ćemo rado uključiti u jedan od sljedećih brojeva **regio-novosti**.